

Jezikovne napake dijakov v pisnem in ustnem izražanju kot posledica interference med slovenščino in ruščino – kako, kdaj in zakaj jih popravljati?

Neža ZUPANČIČ LOGAR

Gimnazija Kranj

neza.zupanciclogar@gimkr.si

Izvleček

Članek obravnava jezikovne napake slovenskih dijakov, ki se učijo ruščine kot tujega jezika, tako v pisnem kot tudi ustnem izražanju. Osredotoča se na napake, ki so nastale kot posledica interference med slovenščino in ruščino. Najprej je pojasnjeno, kaj sploh napaka je, in predstavljeno, kakšne vrste napak poznamo. S pomočjo podrobne analize pisnih sestavkov dijakov na maturi, njihovih domačih nalog, pisnih izdelkov v šoli ter ustnih odgovorov je v nadaljevanju izpostavljeno nekaj napak, ki se najpogosteje pojavljajo v ruščini zaradi negativnega jezikovnega prenosa. Potem so predstavljeni načini, kako napake v razredu popravljamo in poskušamo odpraviti, predvsem pa kdaj je najbolj smiselno to početi in tudi zakaj.

Ključne besede: poučevanje tujih jezikov, jezikovne napake, jezikovni prenos, ruščina, slovenščina

Linguistic Errors of Students in Written and Oral Expression as a Result of Interference between Slovenian and Russian – How, When, and Why to Correct Them?

The article focuses on students' language mistakes in written and oral expression in Russian language which have evolved due to interference between Slovene and Russian language. The first part defines a mistake and exemplifies the types of mistakes. By precisely analysing our students'

written essays at the Matura exam, their homework, written assignments in school and oral answers, the second part focuses on some mistakes that are most common in the Russian language due to negative impact of the language transfer. Furthermore, the article introduces ways of coping with these mistakes in the class. It analyses how to correct mistakes in the classroom, but foremostly in which situation this action makes sense and why.

Keywords: foreign language teaching, mistakes in language, language transfer, Russian language, Slovene language

1 Uvod

Slovenščina in ruščina sta slovanska jezika in imata zaradi skupnega izvora veliko podobnosti tako na leksikalni, morfološki kot tudi sintaktični ravni. Precej besed je enakih ali podobnih, določene slovnične strukture in pravila so podobni v obeh jezikih. To nam po eni strani lahko precej olajša učenje in tudi poučevanje sorodnih jezikov, po drugi strani pa je učenje sorodnega jezika tudi precejšen izziv, saj prihaja do negativnega jezikovnega prenosa iz maternega jezika v jezik, ki se ga učimo, v našem primeru iz slovenščine v ruščino. Zaradi tega prihaja do napak pri učenju ruščine na vseh ravneh jezika. Pomembno je, da učitelji na te napake opozarjamo, jih popravljamo in jih poskusimo tudi odpraviti.

V prispevku je najprej pojasnjeno, kaj sploh napaka je, kakšne napake poznamo, potem pa so konkretno predstavljene tipične napake, ki jih delajo naši dijaki v ruščini zaradi negativnega jezikovnega prenosa iz slovenščine v ruščino. V nadaljevanju je predstavljeno tudi, na kakšen način in kdaj napake dijakov učitelji popravljamo, kdaj je smiselno to dosledno početi in zakaj je včasih treba določene jezikovne napake tudi malo spregledati, da dosežemo druge cilje, med katerimi je najpomembnejši zagotovo učinkovita komunikacija v tujem jeziku v vsakodnevnih situacijah.

2 Kaj je to napaka?

Definicija v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (2014) pravi, da je napaka, “kar ni v skladu z določenim pravilom, določeno normo”.

Pirih Svetina (2003) napako definira kot “neuspel del jezika in kot obliko ali kombinacijo oblik, ki jih tvori učeči se posameznik. Gre za oblike, ki jih v enakem kontekstu in v enakih pogojih govorce prvega jezika ne bi tvorili.” Napake so razlike med jezikovno produkcijo tistih, ki jim je ciljni jezik materni jezik, in na drugi strani tistih, ki jim je ciljni jezik tuji jezik. Čeprav moramo seveda upoštevati, da tudi naravni govorce delajo napake, jih je pa verjetno precej manj, imajo običajno drug izvor, veliko večino jih znajo naravni govorce sami popraviti. Napake torej lahko pojasnimo kot odstopanja od pričakovanega in pravilnega, odstopanja od jezikovne norme, in pomenijo določeno vrsto “neuspešnosti” v jezikovni produkciji. (Pirih Svetina, 2003)

2.1 Zakaj prihaja do napak?

Vzroki za nastanek napak so lahko različni.

“V skladu s psiholingvistikom je vsaka (jezikovna) napaka interpretacija procesa usvajanja tujega jezika in tako povezana z zavestnim ali podzavestnim primerjanjem maternega s tujim jezikom. Napako lahko razumemo kot specifično vrsto razlage lastnega sveta s pomočjo sredstev tujega jezika. Prenašanje lastne podobe sveta privede do neustrezne rabe jezikovnih pravil v tujem jeziku.” (Frank, 2015)

Analiza napak nam omogoča, da odkrijemo vzroke za nastanke teh napak. Napake so seveda lahko posledica neznanja, nepoznavanja besed, oblik ali slovničnih struktur, po drugi strani pa neustrezno prenašanje oblik in struktur iz prvega (maternega) jezika v jezik, ki se ga učimo. V teh primerih gre za jezikovni prenos. Z natančno analizo pisnih izdelkov dijakov na maturi, njihovih izdelkov pri pouku, domačih nalog, testov, spisov in govornih sporočanj je bilo ugotovljeno, da lahko veliko večino napak, ki so se pojavljale, pripišemo negativnemu jezikovnemu prenosu iz slovenščine v ruščino.

2.2 Jezikovni prenos

Sporazumevalna zmožnost, ki jo razvijemo v svojem maternem jeziku, je vedno tudi podlaga za razvijanje sporazumevalne zmožnosti pri učenju tujih jezikov. V procesu učenja tujega jezika pa pogosto

prihaja do jezikovnega prenosa, ki je lahko bodisi pozitiven bodisi negativen (Balažic Bulc, 2004). Materni jezik nam je vedno osnova, jezikovni sistem, ki nam je najbolj poznan. Iz njega izhajamo, ga tudi primerjamo z jezikovnimi sistemi v drugih jezikih ter prenašamo oblike, strukture, besede v druge jezike, ki se jih učimo. To se dogaja še bolj pogosto pri učenju sorodnih jezikov, ki imajo marsikaj skupnega na leksikalni, morfološki in sintaktični ravni. Pri prenašanju oblik in struktur iz maternega jezika v jezik, ki se ga učimo, prihaja do pozitivnega jezikovnega prenosa, ki nam učenje tujega jezika olajša, lahko pa pri prenašanju oblik in struktur iz enega v drug jezik prihaja do napak, ki jih je težje odpraviti, če jim ne posvečamo dovolj pozornosti in na njih še posebej ne opozarjamo. V tem primeru govorimo o negativnem jezikovnem prenosu. Lemut (2013) te interference razdeli v tri večje skupine: napake po analogiji (besede, ki so oblikovno podobne, ampak imajo različen pomen), prenos v strukturi (neka značilnost prvega jezika je uporabljena v drugem jeziku) in medjezikovne napake (nastanejo, ko neka prvina v prvem jeziku ne obstaja, v drugem jeziku pa).

3 Nekaj primerov pogostih napak v ruščini zaradi negativnega jezikovnega prenosa

Za analizo napak sem uporabila pisne izdelke dijakov na maturi v zadnjih petih letih, sproti pa pri svojem delu izpisujem tudi napake dijakov v njihovih pisnih izdelkih (testi, domače naloge, spisi) in ustnih odgovorih (pogovor v razredu, ustno spraševanje, zvočni in video posnetki dijakov). Napake izpisujem in jih razvrščam po različnih kriterijih. Pirih Svetina (2001) napake deli na: fonetične, pravopisne, oblikoskladenjske in leksikalne napake. Zanimajo me predvsem leksikalne, morfološke in sintaktične napake. Te potem razvrščam še naprej, na primer morfološke napake pri različnih besednih vrstah: napačne končnice glagolov, samostalnikov v različnih sklonih, pridevnikov.

Z analizo sem ugotovila, da se določene napake ponavljajo in da je veliko napak, ki jih dijaki delajo tako pri ustnem kot pisnem izražanju, posledica jezikovne interference med slovenščino in ruščino. V mislih imam najprej že pravopisne napake (določene črke so v cirilici iste kot

v latinici, ampak označujejo drugo črko), potem tudi leksikalne napake (besede, ki so t. i. lažni prijatelji, ki v ruščini pomenijo povsem nekaj drugega kot v slovenščini, včasih pa si dijaki tudi izmišljujejo besede, oziroma jo tvorijo kot v slovenščini, v ruščini pa ta beseda sploh ne obstaja), daleč največ napak pa je seveda oblikoslovnih in skladenjskih. Nekaj teh bom izpostavila v nadaljevanju in jih tudi ponazorila s primeri. To so napake, ki so najbolj predvidljive, ki jih lahko pričakujemo od dijakov, če dobro poznamo oba jezikovna sistema.

Najpogostejše oblikoslovne napake se kažejo v nepravilnih oblikah glagolov, napačnih končnicah samostalnika in pridevnika v različnih sklonih, kar nekaj pa je tudi skladenjskih napak. Nekaj primerov navajam spodaj:

- **končnice glagolov v 1. os. ed.**

V ruščini je v 1. os. množ. pri glagolih končnica -ем ali -им. Ta končnica je bolj podobna končnici glagolov v slovenščini v 1. os. ed., zato jo dijaki tudi v ruščini uporabljajo v 1. os. ed. Namesto tega bi bila pravilna končnica v ruščini -ю ali -у.

я чита**ем** (slov. jaz berem)

я пи**ш**ем (slov. jaz pišem)

я не понима**ем** (slov. jaz ne razumem)

я слуша**ем** (slov. jaz poslušam)

я отды**х**а**ем** (slov. jaz počivam)

я смотре**м** (slov. jaz gledam)

- **glagol biti, ki se v ruščini v sedanjiku ne uporablja**

Dijaki imajo pogosto težave v govoru in pisanju, s tem da glagola *biti* v sedanjiku preprosto ni in ga v ruščini ne uporabljamo. Ker jim tako v stavku nekaj manjka, sami dodajo obliko *есть*, ki se v tem kontekstu ne uporablja. Ta oblika sicer je oblika glagola *biti* v 3. os. ed., ampak jo uporabljamo samo v redkih primerih, ko želimo posebej poudariti obstoj nekega že znanega dejstva. Poleg tega se oblika *есть* uporablja tudi za izražanje svojine v strukturi *у меня есть*, kar bi dobesedno prevedli *pri meni je*, torej *jaz imam*.

V primerih, ki so navedeni spodaj, pa je poudarjena oblika odveč in nepravilno uporabljena. Gre pa za dobesedno prevajanje iz slovenščine.

Один из любимых предметов **есть** психология. (slov. Eden od najljubših predmetov **je** psihologija.)

Классическое образование **есть** лучше, чем онлайн. (slov. Klasično šolanje **je** boljše, kot šolanje na daljavo.)

Это **есть** вредно для здоровья. (slov. To **je** škodljivo za zdravje.)

В классе **есть** холодно. (slov. V razredu **je** hladno.)

- **izražanje svojine, glagol imeti**

V ruščini za izražanje svojine uporabljamo strukturo *у меня есть ...*, kar bi lahko dobesedno prevedli: *pri meni je*, torej *jaz imam*. Glagol *иметь* (slov. imeti), ki sicer v ruščini obstaja, se uporablja v frazemih in določenih frazah s prenesenim pomenom. Nekaj primerov nepravilne rabe glagola imeti v ruščini navajam spodaj:

Мы **имеем** выпускные экзамены. (Pravilno bi bilo: У нас есть выпускные экзамены.)

Я **имею** собаку. (Pravilno bi bilo: У меня есть собака.)

- **povratni/nepovratni glagoli**

V slovenščini in ruščini je veliko podobnosti v rabi povratnih glagolov, po drugi strani pa težave povzročajo glagoli, ki so v slovenščini povratni, v ruščini pa ne, ali obratno. Spodaj je nekaj najpogostejših primerov, ko dijaki v ruščini glagolom, ki niso povratni, dodajajo pripono *-ся/-сь*.

Он много шутил**ся**. (slov. se je hecal)

С друзьями нужно поговорить**ся**. (slov. pogovoriti se)

Мы разговаривали**сь**. (slov. pogovarjali smo se)

мы гуляли**сь** (slov. sprehajali smo se)

я дружу**сь** (slov. se družim)

Мы много игрались**сь**. (slov. smo se igrali)

Мы много общаемся и хорошо понимаем**ся**. (slov.: se razumemo)

- **dovršni in nedovršni glagoli**

V ruščini lahko v sedanjiku uporabljamo le nedovršne glagole. Ko spregamo dovršni glagol, dobimo v ruščini prihodnjik. V slovenščini pa pogosto tudi v sedanjiku uporabljamo dovršne glagole, zato dijaki to napako delajo tudi v ruščini. V stavkih, ki so izpostavljeni spodaj, bi morali uporabiti nedovršne glagole, ker gre za dejanja v sedanjiku oziroma dejanja, ki se ponavljajo.

Я каждый день **приготовлю** обед и **сделаю** домашнее задание. (slov. Vsak dan skuham in naredim domačo nalogo.)

Pravilno bi bilo: Я каждый день **готовлю** обед и **делаю** домашнее задание.

Молодёжь часто **станет** зависимой. (slov. Mladina pogosto postane odvisna.)

Pravilno bi bilo: Молодёжь часто **становится** зависимой.

Люди обычно **купят** мобильник. (slov. Ljudje običajno kupijo telefon.)

Pravilno bi bilo: Люди обычно **покупают** мобильник.

Veliko napak dijaki delajo tudi pri sami tvorbi prihodnjika. V ruščini poznamo dve obliki prihodnjika: iz nedovršnih glagolov ga tvorimo s pomočjo pomožnega glagola *biti*, ki mu dodamo polnompomenski glagol v nedoločniku, dovršne glagole pa samo spregamo in tako dobimo obliko prihodnjika. Tukaj se pojavljata dve vrsti napake: dijaki za pomožnikom glagola *biti* namesto nedoločnika uporabljajo pretekli deležnik, kot to delamo v slovenščini.

предметы будут **повлияли** (slov. bodo vplivali)

Pravilno bi bilo: предметы повлияют ali будут влиять

я буду **приготовила** (slov. bom skuhala)

Pravilno bi bilo: я приготовлю

мы будем **пошли** в кафе (slov. bomo šli)

Pravilno bi bilo: Мы пойдём в кафе

я буду **переехала / поступила** (slov.: se bom preselila / se bom vpisala)

Pravilno bi bilo: Я перееду / поступлю

Seveda je v zgornjih primerih poleg napačne oblike polnopomenskega glagola (pretekli deležnik), napaka tudi to, da s pomožnim glagolom *biti* ne uporabljamo dovršnih glagolov. Pogosta je torej tudi napaka, da dijaki tvorijo prihodnjik iz dovršnih glagolov s pomožnim glagolom *biti*. Pravilno bi bilo, da bi dovršni glagol samo spregali. Pri teh primerih gre v bistvu za kombinacijo dveh vrst napak – najprej gre za prenos strukture iz slovenščine, kjer prihodnjik vedno tvorimo s pomožnim glagolom *biti*, v drugem delu gre pa za posplošitev pravila, ki ga poznajo v ruščini, vendar velja samo za nedovršne glagole.

я **буду стать** (pravilna oblika: **стану**)

я **буду поступить** (pravilna oblika: **поступлю**)

я **буду рассказать** (pravilna oblika: **расскажу**)

я никогда не **буду забыть** (pravilna oblika: **забуду**)

мы **будем закончить** (pravilna oblika: **закончим**)

glagoli premikanja

V slovenščini povsod v sedanjiku *gremo*, pri čemer ni pomembno, ali peš ali s prevoznim sredstvom, v pretekliku pa *smo* nekam *šli*. V ruščini je raba glagolov premikanja bolj zapletena in je treba dobro poznati pravila, kateri glagol kdaj uporabiti. V ruščini je pomembno, ali gremo nekam peš, ali uporabimo prevozno sredstvo, pomembno je tudi, ali gremo zdaj, v tem trenutku, ali je to dejanje, ki se ponavlja in gremo nekam večkrat. V ruščini uporabljamo različne glagole, v slovenščini pa je precej bolj enostavno. Spodaj je nekaj primerov nepravilne rabe glagolov premikanja, kjer gre za prenos oblike iz slovenščine.

Вчера мы **шли** в кино. (slov. Včeraj smo šli v kino.; pravilna oblika: **ходили**)

В прошлом году мы **шли** в Хорватию. (slov. Lani smo šli na Hrvaško.; pravilna oblika: **ездили**)

Я часто **иду** в кино. (slov.: Pogosto grem v kino.; pravilna oblika: **хожу**)

Потом я **шла** в школу. (slov.: Potem sem šla v šolo.; pravilna oblika: **пошла**)

- **sklanjatve samostalnikov**

V ruščini končnice moškega in srednjega spola v vseh sklonih v ednini pogosto sovpadajo s končnicami v slovenščini, zato prihaja do pozitivnega jezikovnega prenosa. Izjema je mestnik, ki zato pričakovano povzroča največ težav slovenskim dijakom. Največ napak sem odkrila ravno v tem sklonu. V ruščini je najpogostejša končnica -e, v slovenščini pa -u. V primerih spodaj se lepo vidi, kako dijaki namesto pravilne končnice -e uporabljajo tudi v ruščini v mestniku končnico -u.

в город**у** (slov. v mestu)

в центр**у** города (slov. v centru)

сидеть на диван**у** (slov. na kavču)

в дворц**у** (slov. v dvorcu)

о нашем вечер**у** (slov. o našem večeru)

Я слушаю музыку на смартфон**у**. (slov. na smartfonu)

в дом**у** (slov. v domu)

я была в Большом театр**у** (slov. v gledališču)

в Кран**ю** (slov. v Kranju)

Pri samostalnikih ženskega spola je največ napak v ednini v roditeljskem in dajalniku, v teh dveh sklonih so končnice v primerjavi s slovenščino ravno zamenjane: v slovenščini je v roditeljskem -e, v dajalniku pa -i, v ruščini pa ravno obratno.

в конце школ**е** (slov. ob koncu šole), директор школ**е** (slov. direktor šole)

без маск**е** (slov. brez maske), без музык**е** (slov. brez glasbe)

Я купила подарок подруг**и** / мам**ы** / Кат**и**. (slov.: Kupila sem darilo prijateljici / mami / Katji.)

V množini pa je največ napak v imenovalniku ženskega spola:

книг**е** (pravilna oblika: книг**и**), подруг**е** (pravilna oblika: подруг**и**), одноклассниц**е** (pravilna oblika: одноклассниц**ы**), v slov.: knjig**e**, prijateljic**e**, sošolk**e**; v orodniku pri obeh spolih: с одноклассник**и** (pravilna oblika: с одноклассник**ами**), с люд**и**

(pravilna oblika: с лю**дьми**), с нашими соседи (pravilna oblika: с нашими сосед**ями**), v slov.: s sošolci, z ljudmi, z našimi sosed**di**) in pa v rodilniku moškega spola:

много учител**ев** (slov. veliko učiteljev; pravilna oblika: **учителей**)

много лю**ди** (slov. veliko ljudi; pravilna oblika: **людей**)

у меня много проблем**ов** (slov. veliko problemov; pravilna oblika: **проблем**)

у меня много хобби**ев** (slov. veliko hobijev; pravilna oblika: **хобби**)

из-за родител**ев** (slov. zaradi staršev; pravilna oblika: **родителей**)

много жител**ев** (slov. veliko prebivalcev; pravilna oblika: **жителей**)

1000 евро**в** (slov. 1000 evrov; pravilna oblika: **евро**)

- **парафна vezljivost glagolov**

Pri teh napakah gre najpogosteje za dobesedno prevajanje iz slovenščine. Problematični so glagoli, ki se v ruščini vežejo z drugim sklonom kot v slovenščini.

у меня было 12 лет (slov. imel sem 12 let; v ruščini pa je pravilna dajalniška struktura: **мне** было 12 лет)

я буду скучать **них** (slov. pogrešal jih bom; v ruščini se glagol скучать veže z dajalnikom, zato je pravilno: я буду скучать **по ним**)

я привыкла **на него** (slov. navadila sem se na njega; v ruščini pa z dajalnikom: я привыкла **к нему**)

всё мешает **тебя** (slov. vse te moti,; v ruščini namesto tožilnika ponovno dajalnik: мешает **тебе**)

Я очень радуюсь **путешествий**. (slov. veselim se počitnic; namesto rodilnika je v ruščini dajalnik: **путешествиям**)

познакомиться **новых люди** (slov. spoznati nove ljudi; v ruščini se glagol познакомиться veže z orodnikom in ne s tožilnikom: **с новыми людьми**)

меня болели ноги (slov. mene so bolele noge; v ruščini je pravilno: **у меня** болели)

я позвоню **подругу** (slov. poklicala bom prijateljico; v ruščini je namesto tožilnika dajalnik: **подруге**)

я люблю играть **гармошку** (slov. igrati harmoniko, v slovenščini je glagol igrati prehodni glagol, v ruščini pa se veže z mestnikom in predlogom na: играть **на гармошке**)

поблагодарить **нашим профессорам** (slov. zahvaliti se profesorjem; v ruščini je namesto dajalnika tožilnik: наших **профессоров**)

Iz navedenih primerov vidimo, da zelo pogosto prihaja do napak pri glagolih in drugih strukturah, ki v ruščini zahtevajo dajalnik. Zato je treba že pri obravnavi dajalnika in njegove rabe v ruščini še posebej opozarjati in izpostaviti glagole in strukture, ki se v slovenščini ne uporabljajo z dajalnikom.

- **zanikanje stavka**

V slovenščini pri zanikanju stavka predmet postavimo v rodilnik, medtem ko v ruščini kljub zanikanju predmet običajno ostane v tožilniku.

Я не прочитала книги**и**.

Pravilno bi bilo: Я не прочитала книгу.

Я не слушаю музыки**и**.

Pravilno bi bilo: Я не слушаю музыку.

Я не люблю употреблять телефона**а**. (slov. Ne maram uporabljati telefona.)

Pravilno bi bilo: Я не люблю пользоваться телефоном.

Люди не могут купить дорог**их** мобильник**ов**. (slov. Ljudje ne morejo kupiti dragih telefonov.)

Pravilno bi bilo: Люди не могут купить дорогие мобильники.

- **kategorija “živosti” samostalnika**

Tako v slovenščini kot ruščini velja v ednini za samostalnike moškega spola, ki označujejo živa bitja, da je oblika samostalnika v tožilniku enaka obliki v rodilniku in ne obliki v imenovalniku. V ruščini pa to pravilo velja še v množini, tako za moški kot tudi za ženski spol. Tukaj je precej napak, ker to slovenskemu ušesu zagotovo ni blizu.

он любит сво**и** студент**ы** (slov. rad ima svoje študente; pravilno bi bilo: сво**их** студент**ов**)

пригласить **друзья** (slov. povabiti prijatelje; pravilno bi bilo: **друзей**)

я видел красивые девушки (slov. videl sem lepe punce; pravilno bi bilo: красивых девушек)

я знаю твои подруги (slov. poznam tvoje prijateljice; pravilno bi bilo: твоих подруг)

Izpostavila sem le nekaj najpogostejših napak, ki se pojavljajo zaradi negativnega jezikovnega prenosa. Seznam napak je še precej daljši. Omenjene so napake, ki jih moramo učitelji poznati, še posebej izpostavljati pri pouku in pripravljati didaktično gradivo, ki pomaga dijakom te slovnične oblike in strukture utrjevati.

4 Popravljanje napak

V vsakem procesu učenja se napake pojavljajo in so pomemben del tega procesa. Od učitelja pa je odvisno, kako se bo nanje odzval. Ali je bolj smiselno (sploh pri ustnem izražanju, ko je v ospredju komunikacija) jezikovne napake ignorirati in s tem dajati dijakom lažni občutek, da vse znajo? Ali je treba dosledno popravljati prav vse jezikovne napake, ki jih naredijo? Mislim, da je smiselno ubrati neko srednjo pot, saj je pomembno, da dijake opozorimo, ko naredijo napako, kasneje pa napake (tako svoje kot tudi napake drugih) že sami zaznajo in prepoznajo, se iz njih kaj naučijo in jih potem lahko tudi odpravijo, pri tem pa jim ne odvzamemo volje in motivacije za učenje tujega jezika. Žugelj (2011) meni, da "učenec mora biti seznanjen z dejstvom, da je tisto, kar je ubesedil, napačno. Vedeti mora, da je naredil napako. Napredoval bo lahko le v primeru, da bo imel možnost, da rekonstruira napačno usvojeno pravilo, ki ga uporablja". Po mnenju Mickovske je povratna informacija nujna, v ustni ali pisni obliki, pri tem pa učitelj pazi, da je le-ta pozitivna (torej ovrednoti napredek), specifična (se nanaša na določeno nalogo oz. aktivnost) in razvojna (učence motivira, da razmišljajo o svojem učenju, to jim pomaga tudi pri samopopravljanju). (2009) Zato seveda ni nujno, da vedno vse napake popravlja le učitelj. Napake lahko poskusijo popraviti tudi dijaki sami, tako svoje kot tudi napake sošolcev. Dostikrat

prej opazimo in znamo popraviti napake, ki so jih naredili drugi. Poleg tega popravljanje napak drugih lahko pozitivno vpliva tudi na samozavest tistega, ki popravlja, saj mu to daje občutek, da je sam v sporočanju že napredoval (Žugelj, 2011).

4.1 Kako in kdaj popravljamo jezikovne napake pri ustnem izražanju?

Pri ustnem izražanju je treba dobro razmisliti, na kakšen način in kdaj bomo napake dijakov popravljali. Ne želimo si, da bi z doslednim popravljanjem prav vsake napake, ki jo naredi v govoru, dijak izgubil motivacijo za učenje, se zaprl vase in ne bi želel več spregovoriti pri urah zaradi strahu pred tem, da bi naredil kakšno napako. Učitelj mora dobro razmisliti, kaj je cilj določene aktivnosti, kjer se dijaki ustno izražajo. Včasih je bolj kot jezikovna pravilnost odgovora pomembna komunikacijska ustreznost. To velja predvsem, ko želimo v razredu dijake vzpodbuditi, da odgovarjajo na naša vprašanja, ko želimo, da se v razredu razvije nek pogovor, izmenjava mnenj, stališč, ko opisujejo lastna doživetja in izkušnje. V teh situacijah je dijak včasih bolje pustiti, da govorijo, tudi če se v govoru pojavljajo jezikovne napake. Tako je v ospredju komunikacija, poudarek damo vsebini in ne slovničnim strukturam. V teh primerih gre seveda za nek prost, spontan govor, ki ni vnaprej pripravljen. Če pa se dijaki pripravljajo na govorni nastop in so tudi že vnaprej seznanjeni s kriteriji ocenjevanja, potem ima določeno težo pri ocenjevanju seveda tudi jezikovna pravilnost. Pri govornih nastopih učitelj dijakov seveda ne prekinja in jih med samim nastopom ne popravlja, ker bi jih to lahko zmedlo. Najbolj smiselno je, da si učitelj napake sproti zapisuje in potem ob koncu nastopa dijaku posreduje povratno informacijo, ki naj vključuje tudi jezikovne napake, ki jih je naredil. Učitelj lahko tudi v razredu opozori na tiste najbolj pomembne, mogoče tudi moteče, jezikovne napake. Določene nepravilne strukture, stavke tudi izpiše na tablo, potem pa skupaj z dijaki v razredu popravljajo napake. Še bolj učinkovito je, če strukture, ki povzročajo več težav, uporabijo še v kakšnem drugem stavku, mogoče v drugem kontekstu, da si dijaki bolje zapomnijo obliko ali uporabo te strukture.

Seveda ob podajanju povratne informacije o govornem nastopu ne smemo pozabiti, da niso samo jezikovne napake tiste, ki jih velja izpostaviti. Prav tako ocena ne sme temeljiti samo na količini jezikovnih napak, ki jih je dijak naredil.

4.2 Kako in kdaj popravljamo jezikovne napake pri pisnem izražanju?

Pri pisnem izražanju pa se mi zdi popravljanje napak zelo pomembno, saj mora dijak dobiti povratno informacijo, kaj je naredil dobro in kaj bi bilo treba popraviti, kje so jezikovne napake. Zato v pisnih izdelkih napačne jezikovne strukture bodisi samo podčrtamo bodisi tudi popravimo. Sama se poslužujem obeh načinov – včasih v pisnih izdelkih napako le podčrtam in potem želim, da dijaki sami razmislijo in poskusijo napako popraviti. V teh primerih gre običajno za morfološke napake, napačne končnice glagolov, samostalnikov ali pridevnikov. Podčrtam končnico in dijaki potem sami popravijo in napišejo pravilno končnico. Napake, ki se pojavljajo bolj pogosto ali pri več dijakih, v razredu še posebej izpostavim in pojasnim, za kakšno napako gre. Seveda zapišemo tudi pravilne oblike.

Največ pozornosti in časa namenim popravljanju napak pri učencih, ki se pripravljajo na maturo iz ruščine. Jezikovna pravilnost ima pomembno vlogo tako v ustnem kot pisnem izražanju, še posebej pa je pomembno poznavanje pravilnih oblik in slovničnih struktur pri nalogah iz poznavanja in rabe jezika. Zato jezikovnih napak ne moremo kar spregledati. Na pripravah za maturo morajo dijaki vsak mesec napisati vsaj en spis in ga oddati v pregled. Ko spise popravim, podčrtam in popravim vse napake, potem z vsakim dijakom posebej pogledava njegov spis, se pogovoriva in analizirava napake. Smiselno je tudi, da dijaki spis prepišejo še enkrat, ali vsaj stavke, kjer so bile napake.

Zelo učinkovito se mi zdi tudi, da iz vseh spisov, ki mi jih dijaki oddajo, včasih izpišem najbolj pogoste napake v stavkih in potem jih dijaki popravljajo sami. Ko najdejo napake in jih popravijo, si jih tudi bolje zapomnijo. Vse svoje pisne izdelke dijaki shranjujejo v mape, ki jih na koncu leta oddajo, da ocenim njihov napredek. Tudi za dijake je zelo dobra motivacija za nadaljnje učenje, ko sami opazijo

svoj napredek v pisanju, ko vidijo, da so njihovi spisi proti koncu leta boljši, ne samo vsebinsko, ampak tudi jezikovno. Zato menim, da je sprotno opozarjanje na jezikovne napake in njihovo dosledno popravljanje v pisnih izdelkih učinkovito in dijakom omogoča napredek v njihovem jezikovnem izražanju.

5 Zaključek

Napake so neizogiben del pri učenju tujega jezika. Tudi pri učenju sorodnih jezikov, kot sta slovenščina in ruščina, prihaja do napak, najpogosteje zaradi negativnega jezikovnega prenosa. Te napake so na nek način bolj predvidljive, saj učitelji dobro poznamo oba jezikovna sistema in dostikrat že vnaprej lahko predvidevamo, kje bo pogosteje prihajalo do napak. Zato že pri sami razlagi nove snovi te razlike med obema jezikoma bolj poudarjamo, naredimo več vaj za težje slovnične strukture. To je nekaj, kar moramo učitelji ruščine narediti dodatno, saj nimamo učbenika, ki bi bil prilagojen slovenskim dijakom in bi že upošteval te podobnosti in predvsem razlike med slovenščino in ruščino. Učitelji pripravljamo veliko individualnega dodatnega gradiva, namenjenega utrjevanju težjih slovničnih poglavij.

Napake se pojavljajo tako v pisnem kot ustnem izražanju. Pomembno pa je, da se iz napak dijaki kaj naučijo, saj jih s sistematičnim in didaktično ustreznim pristopom lahko odpravimo. Poraja pa se seveda vprašanje, ali učitelji včasih preveč poudarka namenjamo jezikovnim napakam ter smo premalo osredotočeni na komunikacijsko ustreznost in vsebino, ki jo želijo dijaki predstaviti. Kaj hitro lahko pride do tega, da slabše vrednotimo nek odgovor le zato, ker vsebuje več jezikovnih napak, je pa kljub temu komunikacijsko ustrezen in dosega svoj namen. Sodobni komunikativni pristop k poučevanju tujega jezika namreč poudarja ravno to, da je najpomembnejša ustrežna komunikacija v določenih situacijah, slovnične strukture niso cilj, ampak samo sredstvo za doseganje tega cilja. Zato se mi zdi pomembno, da se tudi učitelji zavedamo, da ne ocenjujemo samo jezikovne pravilnosti, ampak tudi vsebino, besedišče, zgradbo, komunikacijsko ustreznost. Tako tudi dijak vidi, da znanje tujega jezika ni samo poznavanje slovničnih struktur.

6 Literatura

- Balažič Bulc, T. (2004). Jezikovni prenos pri učenju sorodnih jezikov. *Jezik in slovstvo*, 49(3–4), 77–89.
- Frank, M. (2015). Poučevanje ruščine kot tujega jezika v slovenskem prostoru. *Journal for Foreign Languages*, 7(1), 229–253.
- Lemut, Š. (2013). *Slovenščina kot drugi jezik: usvajanje slovenščine iz okolja*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska Fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Mickovska, G. (2009). Povratna informacija kot temelj za izboljšanje učenja v Makedoniji. S. Zajc in M. Turk Škraba (ur.), *Didaktika ocenjevanja znanja. Vrednost povratne informacije za učenje in poučevanje, zbornik 3. mednarodnega posveta v Celju, marec 2009* (str. 98–110). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Pirih Svetina, N. (2001). *Razvoj jezikovne zmožnosti pri usvajanju slovenščine kot drugega jezika*. Doktorsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Pirih Svetina, N. (2003). Napaka v ogledalu procesa učenja tujega jezika. *Jezik in slovstvo*, 48(2), 17–26.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. (2014). 2. dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, elektronska objava. Ljubljana: Cankarjeva založba. Dostopno prek: <http://www.fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika> (25. 1. 2023).
- Žugelj, N. (2011). Popravljanje in odpravljanje napak v procesu usvajanja tujega jezika. *Journal for Foreign Languages*, 3(1–2), 97–110.